Ylikomisario Hannu Pietilä

Eduskunnan hallintovaliokunta
HaV@eduskunta.fi

E 74/2021 vp Valtioneuvoston selvitys: Vapaaehtoista paluuta ja uudelleenkotouttamista koskeva EU:n strategia

1 Lausuntopyyntö

Eduskunnan hallintovaliokunta on pyytänyt Poliisihallitukselta asiantuntijaa kuultavaksi hallintovaliokunnan etäkokoukseen sekä kirjallista asiantuntijalausuntoa valtioneuvoston selvityksestä vapaaehtoista paluuta ja uudelleenkotouttamista koskevasta EU:n strategiasta.

2 Asiantuntijan lausunto

Selvityksen mukaan strategia on osa maahanmuutto- ja turvapaikkapolitiikan kokonaisvaltaista uudistusta ja EU:n paluupolitiikan ja palauttamisjärjestelmän kehittämistä.

Selvityksessä on todettu, että paluiden tehostaminen palautuskiellon periaatetta kunnioittaen on tarpeellista osana kokonaisvaltaista lähestymistapaa muuttoliikkeeseen. Vapaaehtoista paluuta tulee kehittää ensisijaisena keinona turvata ilman oleskeluoikeutta olevien henkilöiden maasta poistuminen tavalla, joka takaa palaajan arvokkuuden kaikissa paluun vaiheissa ja huomioi hänen yksilölliset tarpeensa. Tätä tavoitetta voidaan pitää kannatettavana. Vapaaehtoisen paluun tulee olla aina palauttamisessa ensisijainen vaihtoehto ja tavoite ja sen tulee olla mahdollista prosessin kaikissa vaiheissa.

Selvityksen mukaan vapaaehtoisen paluun ja uudelleenkotoutumisen tukea on kehitettävä osana laajempia muuttoliikekumppanuuksia ja yhdenmukaisesti kumppanimaita tukevien kehitysohjelmien kanssa, huomioiden myös kumppanimaiden kansalliset strategiat. Kaikki keinot, uudelleenkotoutumisen tukeminen mukaan lukien, jotka edistävät vapaaehtoista paluuta, ovat tervetulleita.

Selvityksen mukaan komissio toteaa, että tuloksellisen palauttamispolitiikan tärkeitä osatekijöitä ovat vapaaehtoinen paluu ja pakkoon perustuva paluu. Ollakseen tehokas EU:n yhteinen palautusjärjestelmä tarvitsee sekä vahvempia EU:n sisäisiä rakenteita että tehokkaampaa yhteistyötä kumppanimaiden kanssa. Palauttamisessa toimiva yhteistyö kohdemaiden kanssa on tärkeää ja välttämätöntä. Ilman sitä palauttaminen ei onnistu. On hyvä, että tämä on todettu strategiassa ja sitä koskevassa selvityksessä. Uskottavan maahanmuuttopolitiikan toteuttamisen kannalta on oleellista, että myös

palauttamistoiminta on tehokasta, sekä viranomaistoimin tapahtuvan palauttamisen että vapaaehtoisen paluun osalta.

Selvityksen mukaan strategian tavoitteena on kehittää jäsenvaltioille yhtenäisempi ja koordinoidumpi lähestymistapa ja sillä edistetään eri toimien johdonmukaisuutta, tiivistetään yhteyksiä kehitysaloitteisiin ja kansallisiin strategioihin kumppanimaissa sekä vahvistetaan kumppanimaiden omistajuutta kansalaistensa paluun ja uudelleenkotouttamisen suhteen.

Selvityksen mukaan komissio on todennut aiempina saavutuksina mm. eurooppalaisen palautus- ja uudelleenkotouttamisverkoston ERRIN:n ja Euroopan raja- ja merivartiovirasto Frontex:n roolin siinä. Näillä onkin merkittävä rooli vapaaehtoisessa paluussa ja uudelleenkotouttamisessa ja niiden suomia mahdollisuuksia tuleekin käyttää täysimääräisesti.

Selvityksen mukaan komissio on todennut vapaaehtoiseen paluuseen ja uudelleenkotouttamiseen liittyvinä haasteina mm. niitä koskevien ohjelmien erot mm. tuen määrän osalta jäsenmaiden kesken. Tämä pitää paikkansa ja se aiheuttaa hämmennystä ja epäoikeudenmukaisuuden kokemusta palaavien keskuudessa. Selvityksessä on todettu aivan oikein, että em. hajanaisuus voi myös kannustaa ja johtaa luvattomaan edelleen liikkumiseen. Tätä ilmiötä EU:n alueella tulee torjua kaikin keinoin. Selvityksen mukaan komissio toteaa myös, että tehokas paluuneuvonta on olennaisen tärkeää, jotta lähtöä edeltävät ja saapumisen jälkeiset vaiheet voidaan kytkeä toisiinsa ja jotta uudelleenkotoutuminen voi onnistua. Paluuneuvonnan tulee olla tehokasta prosessin kaikissa vaiheissa.

Selvityksessä todetaan, että komissio painottaa operatiivisen toiminnan osalta Frontexi:n keskeistä roolia. Jäsenvaltioiden viranomaisten olisi hyödynnettävä täysimääräisesti operatiivista apua, jota Frontex voi antaa vapaaehtoisen paluun ja alkuvaiheen uudelleenkotouttamisen yhteydessä. Tämä on tärkeä huomio, koska vaikka jäsenmaat käyttävätkin Frontex:n palveluita laajasti palauttamisessa, vapaaehtoisen paluun ja uudelleenkotouttamisen osalta palvelujen käyttöä tulee lisätä. Strategiassa on myös todettu, että Frontex:n tulee ottaa ERRIN:n toimet vastuulleen kuten on suunniteltukin.

Selvityksen mukaan komissio toteaa, että jäsenvaltioiden olisi pyrittävä tavoittamaan laittomasti maahan tulleet varhaisessa vaiheessa ja kehitettävä tehokkaita paluuneuvontarakenteita. Paluuneuvonnan vapaaehtoisen paluun osalta tulee olla mahdollista prosessin kaikissa vaiheissa.

Selvityksen mukaan komissio toteaa, että vapaaehtoista paluuta ja kestävää uudelleenkotouttamista koskeva yhteistyö on keskeinen osa muuttoliikekumppanuuksia. Alkuperämailla on itsellään parhaat edellytykset luoda tulevaisuuden mahdollisuuksia palaajille mutta niillä on heikot mahdollisuudet ottaa omistajuutta prosessista. EU:n tuleekin tukea niitä tässä. Frontex osallistuu tähän työhön esimerkiksi yhdyshenkilöitä lähettämällä. Frontex:n mandaatin laajenemisen myötä myös Euroopan palautusyhdyshenkilöiden (EURLO) toimintamahdollisuudet ovat laajentuneet ja heidän käyttämistään myös vapaaehtoisessa paluussa ja uudelleenkotouttamisessa voidaan lisätä.

Selvityksen mukaan komissio toteaa, että se tukee strategian täytäntöönpanoa turvapaikka-, maahanmuutto- ja kotouttamisrahaston AMIF:n kautta. Frontex:n tuki täydentää tätä toimeenpanoa. Frontex onkin jäsenmaille merkittävä toiminnan rahoituslähde palauttamisessa ja sen käyttämistä nimenomaan vapaaehtoisessa paluussa ja uudelleenkotouttamisessa tulee lisätä.

Selvityksessä todetaan, että komissio painottaa erityisesti tiivistä yhteistyötä kumppanimaiden kanssa, mikä on ratkaisevan tärkeää monien strategian osa-alueiden täytäntöönpanossa. Komissio toteaa ryhtyvänsä paluuta ja uudelleenkotouttamista koskevaan yhteistyöhön ensisijaiseksi katsottujen kumppanimaiden kanssa. Sitä, että keskitytään tiettyihin etukäteen sovittuihin maihin, on varmasti tarkoituksenmukaista. Komissio toteaa lisäksi, että olennaista strategian tavoitteiden saavuttamisen kannalta on myös Frontex:n vapaaehtoisen paluun ja uudelleenkotouttamisen puolelle laajentuneiden toimivaltuuksien täysimääräinen hyödyntäminen ja sen valmiuksien kehittäminen. Tämä on hyvä huomio.

Jakelu
Eduskunnan hallintovaliokunta, HaV@eduskunta.fi

Tiedoksi
Poliisiylijohtaja Seppo Kolehmainen
Poliisijohtaja Sanna Heikinheimo
Poliisiylitarkastaja Vesa Pihajoki
Poliisiylitarkastaja Karl Linderborg
Poliisitarkastaja Ari Jokinen
Poliisitarkastaja Marko Heikkilä
Poliisihallitus, Esikunta
Sisäministeriö, poliisiosasto